
<https://doi.org/10.31392/VAN-2025.53-54.26>
УДК 94:338.43(4-15)

ЗАХІДНА ЄВРОПА ЯК КЛЮЧОВИЙ ГРАВЕЦЬ У ПЕРЕФОРМАТУВАННІ СВІТОВИХ АГРАРНИХ ЛАНЦЮГІВ

Білан Сергій Олексійович

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ
e-mail: bilanso@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-0256-2499>

Онікієнко Денис Павлович

студент магістратури,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ
e-mail: denisonikiyenko22@gmail.com

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу трансформації ролі Західної Європи у глобальних аграрних ланцюгах постачання в умовах глибоких геополітичних та економічних змін, спричинених російсько-українською війною. Дослідження показує, що повномасштабна війна 2022 р. призвела до значного переформування світових потоків сільськогосподарської продукції та стратегій продовольчої безпеки в ЄС. У статті розглядаються зміни та розвиток агропродовольчої моделі ЄС, включаючи її основні структурні компоненти, такі як інтегрований ринок, жорсткі регуляторні стандарти, механізми спільної аграрної політики та місце союзу у глобальній торгівлі у різних історичних періодах. Особливу увагу зосереджено на тому, як ЄС адаптувалося до різких змін у логістичних маршрутах, появі нових ризиків для енергетичних та ринків добрива та необхідності забезпечення стабільності імпортозалежних партнерів у країнах Північній Африці, Близькому Сході та Азії. Проаналізовано стратегічні рішення, які було прийнято Європейський Союз у відповідь на порушення логістики чорноморського регіону. Створення «шляхів солідарності», диверсифікацію зовнішніх торговельних потоків та зміну внутрішніх систем регулювання. Згідно зі статтею, Західна Європа переосмислила власну модель аграрного розвитку та взяла на себе глобальне зобов'язання, одночасно відігравши важливу роль у стабілізації світових аграрних ланцюгів та створенні нової архітектури продовольчої безпеки.*

***Ключові слова:** Західна Європа, аграрні ланцюги, продовольча безпека, Європейський Союз, агропродовольча модель, глобальні ринки, логістичні маршрути, російсько-українська війна.*

Постановка проблеми. Питання трансформації глобальних аграрних ланцюгів постачання набуло особливої актуальності після початку повномасштабної російсько-української війни у 2022 р., яка спричинила суттєві порушення у світовій системі продовольчої безпеки. Західна Європа та зокрема Європейський Союз, опинилися в ситуації, коли усталені маршрути постачання та торговельні механізми внутрішнього ринку зазнали суттєвого зовнішнього впливу. У такій ситуації ЄС був змушений негайно реагувати на порушення чорноморської логістики, різкі

коливання цін на добрива та енергоносії, а також зростання ризиків для країн, які залежали від імпорту харчових продуктів з України.

Разом з тим Західна Європа стала місцем, де відбувається переосмислення стратегічної ролі регіону у світових аграрних потоках. Це включає зміну внутрішньої регуляторної системи, створення альтернативних шляхів постачання та вдосконалення механізмів спільної аграрної політики. Таким чином, проблема полягає не лише у фактичному забезпеченні продовольчої стабільності всередині ЄС, а й у тому, щоб дотримуватися ширших міжнародних зобов'язань перед країнами Африки, Близького Сходу та Азії, які значною мірою залежать від роботи європейського агропродовольчого комплексу.

У науковому вимірі постає завдання з'ясувати які саме структурні зміни переживає аграрна модель Західної Європи, як вона адаптується до глобальних викликів та створює нові механізми впливу на міжнародному рівні. Практичне значення дослідження обумовлене тим, що результати цієї трансформації безпосередньо впливають на глобальну продовольчу безпеку, стабільність торговельних потоків та здатність світової спільноти реагувати на кризи, спричинені війною та супутніми економічними потрясіннями.

Мета – дослідити роль Західної Європи у трансформації світових аграрних ланцюгів постачання, в умовах геополітичних змін, спричинених російсько-українською війною.

Історіографічний огляд. З використаних інформаційних джерел можна виокремити кілька основних напрямів наукових досліджень, що заклали теоретичну основу дослідження ролі Західної Європи у трансформації світових аграрних ланцюгів. Еволюція агропродовольчої моделі ЄС досліджується у праці «EU agricultural outlook for markets, 2023-2035» [EC, 2023] та «Strategic Dialogue on the Future of EU Agriculture» [EC, 2024]. Вони досліджують зміни спільної аграрної політики, стратегічні пріоритети ЄС та трансформацію продовольчої системи під впливом екологічних та економічних викликів. Вплив російсько-української війни на глобальні ринки простежено у працях – «The War in Ukraine, Agricultural Trade and Risks to Global Food Security» [Glauben, Svanidze, Götz, Prehn, Jamali Jaghdani, Đurić, Kuhn, 2022] та «The State of Food and Agriculture» [FAO, 2023]. Торгівлі між ЄС та Україною у воєнний період присвячено дослідження «EU-Ukraine wartime trade» [Taran, 2023], «European Union-Ukraine agricultural trade during the war» [Zawojcka, Siudek, 2024], «Export of Ukrainian agricultural products through Poland» [Sadłowski, Zając, 2024]. Ці праці розглядають функціонування «шляхів солідарності», торговельні обмеження та перебудову транзитних маршрутів. Управління ланцюгами постачання розглянуто у роботах «The sustainability of agri-food imported in Belgium» [Beyond Food, 2023] та «Transparency of sustainability disclosure in agri-food value chain management» [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024]. У них досліджуються питання сталості, прозорості та відповідальності в агропродовольчих ланцюгах Західної Європи.

Виклад основного матеріалу. До 2022 р. агропродовольча модель Західної Європи формувалася на основі багаторівневої системи регулювання, інтегрованої у Спільну аграрну політику ЄС. CAP визначала ключові параметри виробництва, торгівлі та підтримки фермерських господарств, забезпечуючи стабільність доходів, розвиток сільських територій та впровадження екологічно орієнтованих практик

[European Commission, 2023]. Фінансування політики поєднувало прямі платежі, ринкові інструменти та інвестиційні програми, що формувало цілісну інституційну основу аграрного сектору.

Структурні трансформації моделі були пов'язані з переходом від орієнтації на інтенсифікацію виробництва до інтеграції економічних, екологічних та соціальних критеріїв. Європейський зелений курс визначив напрям впровадження природоорієнтованих підходів, збереження ресурсів і скорочення викидів. У межах цих пріоритетів стратегія «Від ферми до виделки» спрямовувала аграрну політику на зменшення використання пестицидів і добрив, розвиток органічного виробництва та посилення стандартів безпечності продукції [Matthews, 2022, с. 12-18]. У системі глобальної торгівлі Європейський Союз до 2022 р. залишався структурним нетто-експортером зернових, молочної та тваринницької продукції, що відображало високу ефективність і конкурентоспроможність його агросистем [ЕС, 2023]. Внутрішня ринкова інтеграція, уніфіковані стандарти, логістична інфраструктура та дієві механізми контролю якості забезпечували стійкість агропродовольчої системи до зовнішніх цінових і логістичних коливань. Корпоративна структура агросектору також мала значення для формування міжнародних ланцюгів доданої вартості. Зростання частки великих переробних компаній та інтеграція виробничих потужностей країн Центральної Європи у ширші європейські потоки посилювали вплив ЄС на організацію глобальних аграрних ланцюгів [Bashokoh, Tóth, Ali, 2025, с. 4-5]. Така структурна взаємозалежність сприяла стандартизації процесів та ефективнішому розподілу ресурсів.

Інституційні механізми ЄС забезпечували встановлення правил прозорості, корпоративної відповідальності та сталості виробництва. Поступове посилення вимог до екологічної звітності, соціальних критеріїв діяльності та оцінювання впливу на довкілля сприяло зміцненню позицій ЄС як нормативного лідера в глобальних агропродовольчих ланцюгах [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024, с. 268-270]. Європейські стандарти використовувалися міжнародними компаніями як орієнтири для адаптації управлінських та виробничих практик. До 2022 р. Західна Європа функціонувала як один із ключових центрів глобальних аграрних ланцюгів, характеризуючись високим рівнем регуляторної узгодженості, значною виробничою базою, розвиненими механізмами підтримки та високими стандартами сталого виробництва. Такі параметри визначали її вплив на формування міжнародних правил, вимог і процедур у сфері агропродовольчої торгівлі та забезпечували стійку позицію ЄС у світовій аграрній системі.

Українсько-російська війна 2022 р. стала одним із найсильніших факторів дестабілізації для глобальних аграрних ланцюгів, спричинивши перебудову торговельних потоків, логістичних маршрутів та ринкових балансів. Уже наприкінці 2021 р. світові ринки зернових, олійних культур та добрив характеризувалися підвищеною волатильністю та високими цінами. Початок повномасштабних бойових дій посилив ці тенденції, сформувавши комплекс макроринкових шоків і структурних диспропорцій [Glauben, Svanidze, Götz, Prehn, Jamali Jaghdani, Đurić, Kuhn, 2022, с. 157-159]. Одним із ключових наслідків війни стала зміна маршрутів світової торгівлі зерновими та олійними культурами. Блокування українських морських портів, зростання транспортних витрат і руйнування інфраструктури призвели до суттєвого скорочення експорту з Чорноморського регіону, який

забезпечував понад 40 % імпорту пшениці для країн Близького Сходу та Північної Африки. У цих регіонах пшениця формує значну частину калорійного балансу, що підвищує їхню вразливість до зовнішніх шоків і робить перебудову глобальних потоків фактором продовольчої стабільності [Glauben, Svanidze, Götz, Prehn, Jamali Jaghdani, Đurić, Kuhn, 2022, с. 161-163].

Вплив війни на макроринкові умови проявився у зростанні цін на зернові, добрива, енергоносії та логістичні послуги. Подорожчання енергоресурсів збільшило виробничі витрати, особливо в Європі, де аграрний сектор значною мірою залежить від імпортованих ресурсів. За оцінками Європейської Комісії, ці процеси створили додатковий тиск на всі етапи агропродовольчих ланцюгів і підвищили ризики обмеження доступності продовольства для вразливих груп населення як у межах ЄС, так і поза його межами [European Commission, 2024].

Європейський Союз відіграв важливу роль у стабілізації глобального продовольчого ринку. Внутрішня виробнича стійкість, диверсифікація каналів постачання та гнучкість регуляторних механізмів дали змогу зменшити масштаби продовольчого дефіциту та пом'якшити цінові коливання. Особливе значення мало створення альтернативних маршрутів для українського експорту «шляхів солідарності», які забезпечили транзит зернових та олійних культур у період блокування Чорного моря. За оцінками Європейської Комісії, ці маршрути стали одним із ключових інструментів підтримки глобальної продовольчої стабільності у 2022-2024 рр. [European Commission, 2024].

Реакція ЄС охоплювала й внутрішні механізми координації. У межах EFSCM запроваджено системний моніторинг ризиків, обмін аналітичною інформацією та формування рекомендацій щодо підтримки стійкості агропродовольчих ланцюгів. Європейська Комісія підкреслює, що взаємодія між державами-членами, галузевими асоціаціями та приватним сектором стала важливою передумовою адаптації ринку до викликів, спричинених війною та енергетичною кризою [European Commission, 2023].

Зміни у торгівлі між ЄС та Україною стали окремим напрямом трансформації. Унаслідок втрати доступу до морської логістики торгівельні ланцюги були переорієнтовані на сухопутні коридори через Центральну та Східну Європу. Одночасно зріс імпорт агропродовольчої продукції з ЄС до України, що було пов'язано з потребою стабілізації внутрішнього ринку та заміщення сегментів, які постраждали від воєнних дій. Частка ЄС у структурі українського імпорту перевищила 53 %, що свідчить про поглиблення інтеграції українського агропродовольчого ринку з європейськими ланцюгами постачання [Dukhnytskyi, Pugachov, 2024, с. 29-31]. Повномасштабна війна 2022 р. змінила структуру глобальних аграрних потоків і посилила тенденції, що формувалися у світовій продовольчій системі в попередні роки. Європейський Союз завдяки інституційному потенціалу, економічній стійкості та здатності швидко створювати альтернативні логістичні рішення виступив одним із ключових чинників стабілізації світового ринку. Перебудова маршрутів, посилення внутрішньої координації та розширення взаємодії з Україною стали основою для подальших трансформацій глобальних аграрних ланцюгів у контексті тривалих геополітичних та економічних ризиків.

Європейський зелений курс став стратегічним напрямом трансформації агропродовольчих систем ЄС ще до 2022 р., однак у контексті посилення

геополітичних і кліматичних викликів його значення набуло комплексного характеру. Політика екологічної модернізації спрямовувала аграрний сектор на досягнення кліматичної нейтральності, підвищення стійкості та зміцнення безпеки продовольчих ланцюгів. Центральний блок ініціатив Green Deal передбачав зменшення екологічних навантажень і раціональне використання ресурсів, формуючи основу довгострокової адаптивності агросектору [European Commission, 2024].

Стратегія «Від ферми до виделки» стала ключовим механізмом реалізації екологічних цілей, поєднавши вимоги до безпечності продукції з екологічними критеріями виробництва. Вона передбачала скорочення застосування пестицидів, добрив та антимікробних препаратів, а також стимулювала розвиток органічного виробництва. У дослідженнях підкреслюється, що ці заходи сприяли формуванню нового підходу до управління природними ресурсами, орієнтованого на збереження екосистем поряд із підтриманням продовольчої стабільності [Matthews, 2022, с. 25-33]. Стандарти сталого управління поступово формували конкурентні позиції європейських виробників, заохочуючи адаптацію бізнес-моделей до екологічно збалансованих практик. Важливу роль у цьому відігравали нормативні акти ЄС, спрямовані на підвищення відповідальності компаній за екологічні показники [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024, с. 271].

Спільна аграрна політика забезпечила впровадження екосхем, як інструментів фінансового стимулювання природоорієнтованого землекористування. У країнах Західної Європи вони стали чинником технологічних змін, що сприяв підвищенню стійкості виробництва та зменшенню викидів парникових газів. Упровадження екосхем узгоджувалося з національними стратегічними планами й загальноєвропейськими екологічними пріоритетами [Federal Ministry of Food and Agriculture, 2024]. Підвищення екологічних стандартів суттєво вплинуло на міжнародну торгівлю. Європейський ринок поступово перетворювався на простір із високими екологічними вимогами, що вимагали від країн-партнерів адаптації виробничих систем до суворих критеріїв щодо пестицидів, відстежуваності та органічної сертифікації. Ці вимоги зміцнили позиції ЄС як глобального нормативного центру у сфері торгівлі продовольством [Matthews, 2022, с. 40-47].

Цифрові технології доповнили екологічну модернізацію, створивши нові можливості для моніторингу впливу агровиробництва на довкілля та підвищення відстежуваності ланцюгів постачання. Проте наукові дослідження підкреслюють потребу узгодження інновацій із регуляторними й управлінськими практиками, оскільки реальні ефекти цифровізації поки що вивчені недостатньо [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024, с. 272-274].

У ширшому контексті зелена трансформація розглядається як етап розвитку стійких продовольчих систем, що поєднують екологічні, економічні та соціальні параметри. Наукові концепції акцентують на важливості скорочення залежності агросектору від викопних ресурсів, адаптації до кліматичних змін та підтриманні довгострокової стабільності продовольчих ланцюгів [Hunecke, Thom, Vogt, Bellingrath-Kimura, Brück, Gaupp, Geppert, Grune, Herzfeld, Kulling, Ojha, Piorr, Regierer, Renner, Schlüter, Schreiner, Springmann, Weith, Wiedmer, 2025, с. 6873-6878]. Європейський зелений курс сформував основу глибинної модернізації агропродовольчих ланцюгів, визначивши нові вимоги до виробництва, перероблення

та торгівлі, а також закріпивши стійкість як стратегічний критерій розвитку аграрного сектору. Він посилив роль ЄС як одного з провідних глобальних регуляторів у сфері екологічно орієнтованого агровиробництва.

Після 2022 р. Європейський Союз переглянув інституційну та регуляторну архітектуру у сфері продовольчих ланцюгів, реагуючи на одночасний вплив війни в Україні, енергетичної нестабільності, інфляційного тиску та порушення глобальної логістики. Сукупність цих викликів продемонструвала потребу у нових механізмах управління ризиками, здатних забезпечити стійкість внутрішнього ринку та його адаптивність до зовнішніх шоків. У цьому контексті вагоме значення отримали інституційні інновації, спрямовані на посилення координації, прогнозування та кризового реагування, серед яких центральне місце посів Європейський механізм кризової підготовки та реагування на загрози продовольчій безпеці (EFSCM). EFSCM був створений як постійна платформа взаємодії держав-членів, країн-спостерігачів і приватного сектору. Механізм забезпечує обмін інформацією, спільний аналіз ризиків і функціонує у регулярному та кризовому режимах. До його складу увійшли компетентні органи 27 держав-членів та понад тридцять профільних асоціацій, що представляють основні сегменти агропродовольчих ланцюгів [European Commission, 2023]. У 2022-2023 рр. EFSCM проводив термінові засідання щодо впливу російського вторгнення на доступність добрив, енергоресурсів та окремих товарних груп, розробляючи рекомендації з диверсифікації постачання, оптимізації логістики та кризової комунікації.

Паралельно ЄС посилив регуляторні положення Спільної аграрної політики (CAP), яка після реформування отримала новий акцент на кліматичній адаптації та стійкості виробництва. Національні стратегічні плани забезпечили країнам-членам гнучкість в імплементації інструментів CAP при дотриманні загальноєвропейських екологічних вимог. У німецькій моделі імплементації ключову роль відігравали екосхеми та програми модернізації виробництва, орієнтовані на зміцнення локальної стійкості та збереження природних ресурсів [Federal Ministry of Food and Agriculture, 2024]. Зовнішній вимір політики був спрямований на підтримку найбільш вразливих третіх країн. Згідно з документом *Ensuring global food supply and food security*, ЄС виступив стабілізатором світової продовольчої системи завдяки гуманітарним програмам, розвитку логістичних рішень для експорту української продукції та співпраці з FAO, WFP та IFPRI. Ці механізми сприяли зміцненню стійкості держав-імпортерів зернових, які найбільше постраждали від зміни глобальних потоків [European Commission, 2024].

Після 2022 р. Європейський Союз посилив роль у формуванні глобальних стандартів продовольчої безпеки. Новий інституційний підхід передбачає ширшу координацію між виробничими, переробними, логістичними та торговельними ланками, інтеграцію цифрових інструментів і розширення участі зацікавлених сторін. У «Strategic Dialogue on the Future of EU Agriculture» наголошується, що ця модель ґрунтується на принципах інтегрованого управління, орієнтованого на поєднання екологічних, економічних і соціальних цілей та зміцнення довіри у продовольчих ланцюгах [European Commission, 2024]. Європейський Союз сформував нову інституційну та регуляторну архітектуру, спроможну забезпечувати оперативне реагування на кризи та довгострокову стійкість продовольчих ланцюгів. Її основу становлять EFSCM як механізм кризового управління, оновлена CAP як

інструмент екологічної та структурної модернізації та зовнішня політика ЄС, спрямована на підтримку глобальної продовольчої стабільності.

Також, після 2022 р. взаємодія між Європейським Союзом та Україною у сфері торгівлі агропродовольчою продукцією зазнала суттєвих структурних змін, зумовлених руйнуванням традиційних експортних маршрутів, логістичними обмеженнями та зміною ринкових пріоритетів. Перебудова торгівельних потоків відбувалася в умовах блокування українських морських портів, зростання транспортних витрат та порушення інфраструктури Чорноморського регіону. За цих умов Європейський Союз став основним партнером України, забезпечивши альтернативні канали збуту та створивши передумови для глибшої інтеграції українського агросектору до європейських ланцюгів постачання.

Ключовим напрямом змін стало переналаштування маршрутів експорту. У межах ініціативи «шляхи солідарності» Європейський Союз розвинув сухопутні та річкові логістичні коридори, що дозволили компенсувати втрату морських шляхів і забезпечити транзит зернових та олійних культур до світових ринків. Європейська Комісія відзначає, що ці маршрути відіграли важливу роль у стабілізації глобального продовольчого ринку, зменшивши дефіцит зернових у країнах Африки та Близького Сходу [European Commission, 2024].

У новій логістичній конфігурації провідну роль відігравали Польща, Румунія, країни Балтії та дунайські порти. Польща стала ключовим сухопутним хабом українського експорту, поєднуючи залізничні та автомобільні маршрути. Румунія забезпечувала альтернативний вихід через порт Констанца та дунайську інфраструктуру, а порти Балтії відкривали доступ до Північного моря. Посилення цих напрямів дозволило підтримувати експорт навіть за умов обмеженої морської логістики та підвищило роль ЄС як стабілізаційного центру світових продовольчих потоків [European Commission, 2024].

Торгівля між ЄС та Україною у післявоєнний період також зазнає структурних зрушень. За даними досліджень, частка ЄС у структурі імпорту агропродовольчої продукції України перевищила 53 %, що зробило Євросоюз основним джерелом товарів внутрішнього споживання [Dukhnytskyi, Pugachov, 2024, с. 29-31]. У структурі імпорту домінували готові харчові товари та корми, що відображає глибшу інтеграцію України у європейські переробні ланцюги. Водночас ЄС залишався ключовим транзитним вузлом для українського експорту, поєднуючи функції постачальника та логістичного партнера.

Регуляторний вимір співпраці зумовлював необхідність адаптації українських стандартів якості, безпечності та екологічності до норм Спільного ринку. Європейська регуляторна модель передбачала підвищені вимоги до прозорості ланцюгів постачання, сертифікації та відстежуваності продукції. Наукові дослідження підкреслюють, що саме прозорість і корпоративна відповідальність стали визначальними критеріями участі у міжнародних ланцюгах доданої вартості, а ЄС відіграє провідну роль у формуванні цих глобальних стандартів [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024, с. 275]. Торгівельно-логістичні зміни після 2022 р. сформували нову модель регіональної взаємозалежності, у межах якої Європейський Союз виступає ключовим елементом інтеграції України до західноєвропейських продовольчих ланцюгів. Переналаштування експортних маршрутів, зміна структури торгівлі та гармонізація стандартів створили основу для подальшого поглиблення

економічної інтеграції та підвищення стійкості агропродовольчої взаємодії між Україною та Європейським Союзом.

Трансформація агропродовольчих систем Європейського Союзу після 2022 р. супроводжувалася змінами в корпоративній структурі ринку, підвищенням вимог до прозорості та зростанням ролі інновацій у забезпеченні стійкості ланцюгів постачання. Сучасна архітектура аграрних ланцюгів ЄС дедалі більше залежить від взаємодії між великими корпораціями, переробними підприємствами, фермерськими господарствами та логістичними операторами. В умовах геополітичних та економічних ризиків ЄС переосмислив баланс між приватним сектором та регуляторними інституціями, зосереджуючись на зміцненні стійкості та прозорості виробничих і торгівельних процесів.

Однією з ключових тенденцій стало посилення корпоративної концентрації у харчовій промисловості та переробних секторах. Дослідження з країн Центральної Європи засвідчують зростання домінування великих переробних компаній та послаблення позицій малих і середніх підприємств. Індекс Герфіндала-Гіршмана (ІГГ) та інші показники підтверджують укрупнення ринку та зниження рівня конкуренції, що підвищує залежність дрібніших учасників від політики великих корпорацій [Bashokoh, Tóth, Ali, 2025, с. 4-9]. У таких умовах централізація потужностей збільшує вразливість до зовнішніх шоків, концентруючи ризики у вузлових сегментах ланцюга.

Зростання вимог до прозорості та корпоративної звітності стало ще одним вагомим напрямом трансформації. Європейські нормативні акти у сфері сталості визначають нові правила поведінки компаній, вимагаючи розкриття інформації про способи виробництва, вплив на довкілля та ризики у ланцюгах постачання. Наукові дослідження підкреслюють, що прозорість та відповідність екологічним стандартам стають ключовими критеріями конкурентоспроможності на агропродовольчих ринках [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024, с. 268-276].

Розвиток технологічних рішень значно посилив можливості контролю та моніторингу ланцюгів постачання. Використання блокчейну, цифрової ідентифікації продукції, систем штучного інтелекту та Інтернету речей дає змогу відстежувати походження товарів, контролювати дотримання екологічних норм та зменшувати інформаційні ризики. Водночас дослідження підкреслюють, що ефективність цих технологій залежить від їх узгодженості з інституційними та управлінськими моделями агросектору ЄС і розвитку спільних технічних стандартів [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024, с. 273-274].

Стійкість агроланцюгів постачання дедалі частіше розглядається через поєднання технологічних інновацій, адаптивного управління та екологічної відповідальності. Концепція SARAS (Sustainable and Resilient Agrifood Systems) наголошує на необхідності переходу до гнучких управлінських моделей, здатних прогнозувати ризики та забезпечувати стійкість виробництва у довгостроковій перспективі. До таких змін належать впровадження кліматично нейтральних технологій, розвиток циркулярних моделей виробництва та зменшення залежності від викопних ресурсів [Hunecke, Thom, Vogt, Bellingrath-Kimura, Brück, Gaupp, Geppert, Grune, Herzfeld, Kulling, Ojha, Piorr, Regierer, Renner, Schlüter, Schreiner, Springmann, Weith, Wiedmer, 2025, с. 6880-6882].

Європейський Союз також посилив екологічні вимоги як до внутрішніх, так і до зовнішніх виробників. Політика в межах Зеленого курсу формує єдині правила щодо використання пестицидів, відстежуваності та екологічної відповідальності, що підвищує роль корпорацій у контролі своїх ланцюгів постачання та стимулює адаптацію бізнес-моделей до критеріїв сталого розвитку.

Структурованість, прозорість та стійкість ланцюгів постачання формують взаємопов'язану систему змін, що визначає нову логіку розвитку агропродовольчого сектору ЄС. Зростання ринкової концентрації поєднується з посиленням нормативних вимог і цифрових стандартів, тоді як адаптація до глобальних викликів вимагає від компаній гнучкості, інновацій та екологічної відповідальності. Це поступово формує модель, у якій стабільність продовольчих систем ґрунтується на координації інституцій, технологічному оновленні та високому рівні прозорості.

Позиціонування Європейського Союзу у глобальній аграрній системі значною мірою визначається його здатністю формувати нормативні рамки, що впливають на поведінку партнерів і структуру міжнародних продовольчих потоків. Після впровадження Європейського зеленого курсу екологічні стандарти та регуляторні вимоги ЄС почали визначати не лише внутрішню модель розвитку, а й параметри доступу на європейський ринок для третіх країн. Це закріпило роль Західної Європи як глобального нормотворця в аграрній сфері, який поєднує торгівельні інтереси з екологічними пріоритетами. Екологізація імпорتنних вимог стала одним з основних каналів цього впливу. ЄС поступово підвищував критерії щодо використання пестицидів, скорочення викидів, сталості виробничих практик та відстежуваності продукції. У межах «Farm to Fork» сформовано нормативну базу, що визначає нові умови доступу на ринок ЄС. Наукові дослідження підкреслюють, що такі вимоги змушують країни-постачальники адаптувати власні виробничі системи до екологічних та технічних стандартів ЄС, щоб зберегти конкурентоспроможність [Matthews, 2022, с. 55-63].

Вплив Зеленого курсу особливо відчутний у країнах, що розвиваються, які мають обмежені можливості для швидкої технологічної модернізації. Підвищення критеріїв щодо сталості, збереження ґрунтів, біорізноманіття та кліматичних вимог означає, що традиційні переваги дешевої продукції більше не гарантують доступу до ринку ЄС. Екологічні параметри фактично перетворюються на інструмент зовнішньоекономічного впливу, стимулюючи виробників поза межами Союзу до структурних змін [Matthews, 2022, с. 68-69].

Розвиток європейських механізмів прозорості та корпоративної відповідальності також змінює позиції країн-постачальників. Європейські компанії відповідно до нових нормативних актів зобов'язані контролювати екологічні та соціальні ризики у своїх ланцюгах постачання, що підвищує вимоги до виробників за межами ЄС. Наукові дослідження свідчать, що вимоги щодо розкриття даних, оцінки ризиків та управління сталими ланцюгами постачання змінюють структуру глобальних аграрних мереж та підсилюють роль відповідального корпоративного управління [Steiner, Makarenko, Yuhai, 2024, с. 272-274].

Іншим виміром впливу є інтеграція екологічних критеріїв у торгівельні угоди та партнерські програми ЄС. Вимоги сталості дедалі частіше включаються в умови співпраці, що особливо важливо для країн, економіка яких значною мірою залежить від аграрного експорту до Європи. Це вимагає від партнерів значних інституційних

та технологічних змін, щоб відповідати параметрам європейського ринку. У глобальному контексті Європейський Союз виступає одним із найвпливовіших регуляторних центрів, здатних формувати «Брюссельський ефект», коли європейські стандарти фактично стають нормами міжнародного ринку. В аграрному секторі це проявляється у поширенні вимог до сталості та прозорості навіть на ті країни, які не мають прямих угод з ЄС. Екологічна модернізація ЄС, таким чином, здійснює структурний вплив на світові продовольчі ланцюги, задаючи параметри їх адаптації.

Західноєвропейські аграрні ринки дедалі більше виступають центрами, що поєднують екологічні критерії з торгівельною ефективністю. Завдяки високому рівню нормативної узгодженості, інституційної стійкості, потужним корпоративним структурам та підвищеним вимогам до прозорості ЄС формує новий формат розвитку глобального аграрного сектору. У поєднанні з інструментами підтримки продовольчої стабільності це зміцнює роль Європейського Союзу як стратегічного регулятора та одного з центральних акторів сучасної світової продовольчої системи.

Висновки. У підсумку можна стверджувати, що трансформація ролі Західної Європи у світових аграрних ланцюгах після 2022 р. набула системного характеру. Європейський Союз виступив одним із ключових акторів, здатних стабілізувати міжнародні продовольчі потоки, компенсувати наслідки порушення чорноморської логістики та підтримувати функціонування глобального ринку в умовах багатовимірних криз. Завдяки розвитку альтернативних експортних коридорів, зміцненню внутрішніх механізмів координації та підвищенню вимог до сталості ЄС зберіг не лише власну ринкову рівновагу, але й забезпечив критично важливу підтримку міжнародній продовольчій безпеці.

Події останніх років продемонстрували, наскільки швидко може змінюватися структура світових аграрних ланцюгів у разі зовнішніх шоків, і як важливою є здатність держав та регіональних об'єднань реагувати на них своєчасно та скоординовано. Досвід Європейського Союзу показує, що нормативні стандарти, екологічні вимоги та прозорість ланцюгів постачання можуть відігравати не лише регульовальну, а й стабілізаційну роль у глобальному продовольчому середовищі.

Актуальним завданням є посилення міжнародної співпраці та розвиток інституцій, здатних запобігати дестабілізації продовольчих систем у майбутньому. В умовах зростання екологічних, політичних й логістичних ризиків необхідно підтримувати ті механізми, що зміцнюють стійкість агропродовольчих ланцюгів, сприяють прозорості та забезпечують недопущення критичних розривів у постачанні. Для України особливого значення набуває продовження інтеграції до європейського ринку, оскільки це створює довгострокові гарантії продовольчої безпеки та зміцнює її роль у регіональній і глобальній продовольчій системі.

References

Beyond Food (2023). *The sustainability of agri-food imported in Belgium: What lessons can be learned after 20 years of multi-stakeholder initiatives in international agri-food value chains?* [in English]

Bodo Steiner, Inna Makarenko and Kateryna Yuhai (2024). *Transparency of sustainability disclosure in agri-food value chain management: Mapping the scientific landscape*. *Problems and Perspectives in Management*, 22(4), 268-287. [in English]

Dukhnytskyi, B., & Pugachov, V. (2024). *Import of agri-food products to Ukraine*. *Ekonomika APK*, 31(6), 27-35. [in English]

EC (2023). *EU agricultural outlook for markets, 2023-2035*. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. [in English]

-
- European Commission (2024). *Ensuring global food supply and food security*. [in English]
European Commission (2024). *Strategic Dialogue on the Future of EU Agriculture – Final Report*. [in English]
- European Commission, DG AGRI (2023). *Report on the activities of the group of experts on the European Food Security Crisis Preparedness and Response Mechanism (EFSCM)*. [in English]
- Federal Ministry of Food and Agriculture (Germany) (2024). *Main features of the Common Agricultural Policy (CAP) and its implementation in Germany*. [in English]
- FAO (2023). *The State of Food and Agriculture 2023 – Revealing the true cost of food to transform agrifood systems*. Rome. [in English]
- Glauben, T., Svanidze, M., Götz, L., et al. (2022). *The War in Ukraine, Agricultural Trade and Risks to Global Food Security*. *Intereconomics*, 57, 157-163. [in English]
- Hunecke, C., Thom, F., Vogt, J. H.-M., et al. (2025). *Sustainable and Resilient Agrifood Systems (SARAS). A Leibniz Position*. *Sustainable Development*, 33(5), 6871-6884. [in English]
- Imani Bashokoh, M., Tóth, G., & Ali, O. (2025). *Corporate Concentration and Market Dynamics in Hungary's Food Manufacturing Industry Between 1993 and 2022*. *Economies*, 13(5), 136. [in English]
- Matthews, A. (2022). *Implications of the European Green Deal for agri-food trade with developing countries*. Brussels: European Landowners' Organization. [in English]
- Preiss, M., Vogt, J. H.-M., Dreher, C., & Schreiner, M. (2022). *Trends Shaping Western European Agrifood Systems of the Future*. *Sustainability*, 14(21), 13976. [in English]
- Sadłowski, A., & Zajac, A. (2024). *Export of Ukrainian agricultural products through Poland – route restrictions*. *Agricultural and Resource Economics*, 10(4), 29-46. [in English]
- Boyne M. Sustainable Finance Observatory (2023). *Greening the Agricultural Sector in the EU*. [in English]
- Taran, S. (2023). *EU–Ukraine wartime trade: overcoming difficulties, forging a European path*. European Policy Centre, Discussion Paper. [in English]
- Zawojcka, A., & Siudek, T. (2024). *European Union–Ukraine agricultural trade during the Russo-Ukrainian war: a political economy perspective*. *Annals PAAAE*, 26(1), 338-361. [in English]

WESTERN EUROPE AS A KEY PLAYER IN THE RESHAPING OF GLOBAL AGRICULTURAL SUPPLY CHAINS

Serhii Bilan

Doctor of Historical Sciences,

Professor of the Department of International Relations and Social Sciences,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Denys Onikiienko

Student,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Abstract. *The article is devoted to the analysis of the transformation of the role of Western Europe in global agricultural supply chains in the context of profound geopolitical and economic changes caused by the Russian-Ukrainian war. The study shows that the full-scale war of 2022 led to a significant reformatting of global agricultural flows and food security strategies in the EU. The article examines the changes and development of the EU agri-food model, including its main structural components, such as an integrated market, strict regulatory standards, common agricultural policy mechanisms, and the place of the union in global trade in different historical periods. Particular attention is focused on how the EU adapted to sharp changes in logistics routes, the emergence of new risks for energy and fertilizer markets, and the need to ensure the stability of import-dependent partners in the countries of North Africa, the Middle East, and Asia. The strategic decisions that were made by the European Union in response to the disruption of the logistics of the Black Sea region are analyzed. Creating “paths of solidarity”, diversifying external trade flows and changing internal regulatory systems. According to the article, Western Europe has rethought its own model of agricultural development and taken on a global commitment, while playing an important role in stabilizing global agricultural chains and creating a new architecture of food security.*

Key words: *Western Europe, agricultural chains, food security, European Union, agri-food model, global markets, logistics routes, Russian-Ukrainian war.*